

RIIGIHANGETE
VAIDLUSTUSKOMISJON

OTSUS

Vaidlustusaja number	21-25/254516
Otsuse kuupäev	26.02.2025
Vaidlustuskomisjoni liige	Ulvi Reimets
Vaidlustus	Strobil OÜ vaidlustus Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse riigihankes „Üld- ja militaarrõivad ning varustus“ (viitenumber 254516) Strobil OÜ kõrvaldamise otsusele
Menetlusosalised	Vaidlustaja, Strobil OÜ, esindaja vandeadvokaat Triin Väljaots Hankija, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus, esindaja Marleen Sarap
Vaidlustuse läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Riigihangete seaduse § 197 lg 1 p-i 5 ja RHS § 198 lg 1 alusel

- 1. Rahuldada Strobil OÜ vaidlustus ja tunnistada kehtetuks Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse 23.01.2025 käskkirja nr 2-1/25/34 p-is 2 tehtud otsus kõrvaldada Strobil OÜ.**
- 2. Mõista Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuselt Strobil OÜ kasuks välja tasutud riigilõiv 1280 eurot ja esindaja kulud summas 3075 eurot käibemaksuta.**

EDASIKAEBAMISE KORD

Halduskohtumenetluse seadustiku § 270 lg 1 alusel on vaidlustuskomisjoni otsuse peale halduskohtule kaebuse esitamise tähtaeg kümme (10) päeva arvates vaidlustuskomisjoni otsuse avalikult teatavaks tegemisest.

JÕUSTUMINE

Otsus jõustub pärast kohtusse pöördumise tähtaja möödumist, kui ükski menetlusosaline ei esitanud kaebust halduskohtusse. Otsuse osalisel vaidlustamisel jõustub otsus osas, mis ei ole seotud edasikaevatud osaga (riigihangete seaduse § 200 lg 4).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

- 1. 23.09.2022 alustas Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus (edaspidi Hankija) dünaamilise hankesüsteemi piiratud hankemenetlusena korraldatavat riigihanget „Üld- ja militaarrõivad ning varustus“ (viitenumber 254516) (edaspidi Riigihange).**

Strobil OÜ (edaspidi Vaidlustaja) esitas 09.12.2024 taotluse Riigihankega liitumiseks osades 1, 2 ja 3.

2. 27.01.2025 laekus Riigihangete vaidlustuskomisjonile (edaspidi vaidlustuskomisjon) Vaidlustaja vaidlustus Hankija otsusele kõrvaldada Vaidlustaja (Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse 23.01.2025 käskkirja nr 2-1/25/34 p 2).

28.01.2025 otsusega peatas vaidlustuskomisjon Riigihankega seotud need riigihanked, millede pakkumuste esitamise tähtpäev saabub peale vaidlustuskomisjoni 28.01.2025 otsuse jõustumist.

3. Vaidlustuskomisjon teatas 03.02.2025 kirjaga nr 12.2-10/21 menetlusosalistele, et vaatab vaidlustuse läbi esitatud dokumentide alusel kirjalikus menetluses, tegi teatavaks otsuse avalikult teatavaks tegemise aja ning andis täiendavate seisukohtade ja dokumentide esitamiseks aega kuni 06.02.2025 ja neile vastamiseks 11.02.2025.

Vaidlustuskomisjoni poolt määratud esimeseks tähtpäevaks esitas täiendavad seisukohad Vaidlustaja, teiseks tähtpäevaks Hankija.

4. Vaidlustuskomisjon nõustub Vaidlustajaga, et kuna vaidlustuse p-ides 25.–37. ja vaidlustuse lisades 1 ja 2 sisaldub informatsioon seondult käimas oleva maksuvaidlusega, siis ei kuulu see avalikustamisele. Selle informatsiooni tõttu on vaidlustuskomisjon koostanud käesolevast otsusest kaks versiooni:

1) otsuse täielik versioon, milles eelpoolviidatud informatsioon sisaldub, tehakse teatavaks Vaidlustajale ja Hankijale;

2) otsuse versioon, millest eelpoolviidatud informatsioon on eemaldatud, laaditakse üles riigihangete registrisse.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

5. Vaidlustaja, **Strobil OÜ**, põhjendab vaidlustust järgmiselt.

5.1. Hankekomisjoni 22.01.2025 protokollist nähtuvalt kõrvaldati Vaidlustaja RHS § 95 lg 4 p 4 alusel. RHS § 95 lg 4 p 4 eesmärgiks on tagada, et hankijatel oleks võimalus jätta hankemenetlusest kõrvale ettevõtjad, keda nad peavad põhjendatult ebausaldusväärseteks (EK, C-66/22, p 57). Samas ei anna see säte hankijale õigust otsustada ettevõtja kõrvaldamise üle meelevaldselt ja oma suvast lähtudes.¹

Kuna RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel tehtav otsus on hankija kaalutusõiguse alusel tehtav otsus, tuleb hankijal hinnata, kas sättes toodud faktilise aluse esinemisel on pakkuja hankemenetlusest kõrvaldamine konkreetsel juhul põhjendatud või mitte. „/*.../ hankija otsus ettevõtja usaldusväärsuse kohta, mis tehakse viidatud sättes ette nähtud hankemenetlusest kõrvale jätmise põhjuse alusel, peab olema põhjendatud.*“ (EK, C-66/22 p 91). Seega ei saa Hankija asjaolusid kaalumata teha järeldust, et meedias avaldatud Maksu- ja Tolliameti etteheited Surrestik OÜ või Vaidlustaja juhatuse liikme suhtes tähendavad automaatselt seda, et Vaidlustaja tuleks kõrvaldada.

¹ Parind, M., Simovart, M.A. Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne, Juura 2019, § 95 komm, p 44, autor Kadri Härginen.

Hankija pidi Vaidlustaja kõrvaldamisel RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel oma otsuses:

- 1) ära näitama, milles seisneb Vaidlustaja (mitte Surrestik OÜ) väidetav raske ametialase käitumisreegli rikkumine ning hindama, kas see rikkumine muudab Vaidlustaja aususe küsitavaks;
- 2) esitama piisavad kaalutlused, miks on Vaidlustaja hankemenetlusest kõrvaldamine proportsionaalne (hinnangud, millistel põhjustel on Vaidlustaja (mitte Surrestik OÜ) raske ametialase käitumisreegli rikkumine muutnud ta Hankija jaoks sedavõrd ebausaldusväärseks, et temaga hankelepingu sõlmimine oleks vastuvõetamatu, sh hinnang riskile, mis võib kaasneda juhul, kui ta sõlmib hankelepingu nn kahtlase usaldusväärsusega partneriga).

Vaidlustatud Hankija otsus nimetatud tingimustele ei vasta. Hankija ei ole välja selgitanud, milles seisneb Vaidlustaja raske ametialane rikkumine. Hankija üksnes viitab, et Äripäeva artiklist nähtuvalt võib Vaidlustaja juhatuse liige olla süüdi ametialaste käitumisreeglite olulises rikkumises – täpsemalt maksukohustuse rikkumises.

Hankija ei ole välja selgitanud, kas üldse ja kui, siis millist maksukohustust väidetavalt rikuti. Hankija üksnes sedastab, et maksukohustuste rikkumise näol on tegemist raske ametialase käitumisreegli rikkumisega, mis muudab Vaidlustaja aususe küsitavaks. Arvestades, et Hankijal ei olnud otsuse tegemiseks vajalikku teavet rikkumiste tegelike asjaolude kohta, ei saanud Hankija ka õiguspäraselt järeldada, et väidetav maksukohustuse rikkumine mõjutab Vaidlustaja usaldusväärsust tulevase lepingu täitmisel.

5.2. Hankija on ta võtnud endale meelevaldselt vabaduse eeldada, et Vaidlustaja on saanud eelise teiste ettevõtjate ees seaduse mittejärgimisel. Teadmata seda, milles seisneb väidetav maksukohustuse rikkumine, ei saa õiguspäraselt teha järeldust selle kohta, et keegi on saanud eelise teiste ettevõtjate ees. Arvestades Surrestik OÜ-le etteheidetavate episoodide sisu, see nii ka ei ole. Hankija otsusest ei nähtu, kuidas suhestub Surrestik OÜ-le (endine Bristol Trust OÜ) etteheidetav rikkumine Vaidlustajaga selliselt, et järeldada, et Vaidlustaja on saanud eelise Surrestik OÜ-le etteheidetavast rikkumisest (mis omakorda ei ole tõendatud). Hankija otsusest ei nähtu, kuidas muudavad Surrestik OÜ erimeelsused Maksu- ja Tolliametiga küsitavaks Vaidlustaja aususe.

5.3. Hankija ei ole esitanud mingeid kaalutlusi selle kohta, miks on Vaidlustaja hankemenetlusest kõrvaldamine dünaamilisest hankemenetlusest proportsionaalne. Kõrvaldamise aluse esinemise väljaselgitamise asemel on Hankija ebaõigesti lähtunud asjaolust, et Surrestik OÜ suhtes algatatud menetlus tähendab automaatselt, et see ettevõtja on kindlasti maksukohustust rikkunud, arvestamata seejuures, et ka Maksu- ja Tolliamet ei ole eksimatu ning on kaotanud lugematult hulgal ettevõtjate suhtes algatatud kohtuvaidlustest. Seejuures eeldas Hankija meelevaldselt, et see võimalik maksukohustuse rikkumine on automaatselt tema juhatuse liikme kaudu üle kantav Vaidlustajale.

5.4. Hankija ei ole kaalunud seda, et isegi kui kohus nõustuks kasvõi osaliselt Surrestik OÜ-le tehtud etteheidetega, siis milline mõju oleks maksukohustuse rikkumisel Vaidlustaja usaldusväärsusele käesolevas Riigihankes.

Surrestik OÜ on aastaid olnud Hankijale usaldusväärseks lepingupartneriks ning täitnud ainuüksi viimase kolme aasta jooksul Hankijale riigihankelepinguid (ca 16,6 miljoni euro väärtuses). Ka Vaidlustaja ise on Hankijale korrektselt täitnud juba mitmeid

riigihankelepinguid, mille käigus Hankija sai veenduda, et Vaidlustaja on usaldusväärne ja aus lepingupartner. Hankija otsusest ei nähtu, mis kaalutlustel on Vaidlustaja muutunud järsku sedavõrd ebausaldusväärseks, et temaga hankelepingu sõlmimine selles hankemenetluses oleks vastuvõetamatu.

Hankija on jätnud otsuse tegemisel asjakohased kaalutlused teostamata, rääkimata sellest, et hankija pole isegi välja selgitanud Vaidlustaja juhatuse liikmele meedias ette heidetud süüdistusi, ehk Hankija ei tea nende sisu ega ole seetõttu ka sisuliselt analüüsinud, kas need etteheited on üldse põhjendatud. Samuti pole Hankija kaalunud, kas need Vaidlustaja juhatuse liikmele meedia vahendusel tehtud etteheited on üldse üle kantavad Vaidlustajale ning kuidas mõjutavad need etteheited Vaidlustaja usaldusväärset käesolevas hankemenetluses lepingupartnerina. Seega tuleb Hankija otsust pidada põhjendamatuks ja kontrollimatuks.

5.5. RHS § 95 lg 4 p 4 tugineb direktiivi 2014/24 art 57 lg 4 p-ile c, mis sätestab hankija õiguse kõrvaldada ettevõtja hankemenetlusest, kui hankija suudab mis tahes asjakohaste vahenditega tõendada, et ettevõtja on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, mis muudab ta aususe küsitavaks. Seega, kuigi valitseva kohtupraktika järgi ei pea kõrvaldatava ettevõtja ametialaste käitumisreeglite vastane käitumine olema tuvastatud kohtuotsusega, on hankijal sellele vaatamata võimalik jätta ettevõtja hankemenetlusest kõrvale vaid siis, kui on tõendatud, et see ettevõtja on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu.

Direktiivi 2014/24/EL põhjenduse 101 kohaselt eeldatakse pakkuja kõrvaldamisel „*tõsiseid kahtlusi ettevõtja usaldusväärse suhtes*“. Mõiste „*tõsised kahtlused*“ ei tähenda, et nende kahtluste aluseks olnud asjaolud võib jätta tuvastamata. Selle asemel, et teha meedias avaldatust ebaõigeid järeldusi, pidi Hankija veenduma, et Vaidlustaja on maksukohustust rikkunud.

Vaidlustajale etteheidetav ametialaste käitumisreeglite väidetav rikkumine on aga üldsõnaline ja täielikult tõendamata. Hankija tugineb Vaidlustaja kõrvaldamisel meedias avaldatud artiklile ja Surrestik OÜ 2023. aasta majandusaasta aruandele. Mitte kumbki nimetatud „tõenditest“ ei ole piisavad tegemaks järeldust, et Surrestik OÜ oleks tahtlikult rikkunud maksukohustust ja et sellest tulenevalt on vaidlustaja usaldusväärsus kahtluse all.

Hankijal puudub õigus kõrvaldada asjaolusid selgitamata igat ettevõtjat, kelle juhatuse liikmel on kuuldavasti erimeelsusi mõne ametiasutuse, sh Maksu- ja Tolliametiga. Just seda aga ongi Hankija käesoleval juhul teinud, kuivõrd ta ei tuvastanud enne otsuse tegemist faktilisi asjaolusid.

Hankija ei ole enne Vaidlustaja kõrvaldamist pöördunud osapoolte poole rikkumise tegelike asjaolude tuvastamiseks. Selle minetuse tõttu ei saanud Hankija ka teada, kas kõrvaldamise aluse koosseis oli antud juhul tegelikult faktiliselt täidetud või mitte.

5.6. Hankija põhjendustest nähtub, et A.P. erimeelsused Maksu- ja Tolliametiga on käsitletavad raske ametialase eksimusena. Samas ei ole Hankija tegelikult tuvastanud, et Surrestik OÜ oleks raskelt ja tahtlikult maksureegleid rikkunud, rääkimata sellest, et see rikkumine võiks juhatuse liikme kaudu üle kanduda Vaidlustajale ja muuta Vaidlustaja usaldusväärse küsitavaks.

Vaidlustaja esitab ülevaatlilikud põhjendused Surrestik OÜ-le tehtud etteheidete osas. [---]

Kokkuvõtvalt selgitab maksunõustaja (vaidlustuse lisa 1), et ühegi viidatud maksualase etteheite puhul ei ole tema hinnangul tegemist teadliku valeandmete esitamisega või teadlikult ja tahtlikult maksude tasumata jätmisega.

Vandeadvokaat R.K. selgituste kohaselt auditeeriti Surrestik OÜ-d pidevalt kogu Maksu- ja Tolliameti menetletava perioodi jooksul ja audiitorid ei juhtinud kordagi tähelepanu, et ükski nimetatud tehingutest oleks ebaõigesti kajastatud. Vastupidi, maksuhaldur ei teinud tema kinnitusel ettevõtja juhatusele ülalviidatud teemade osas ühtegi etteheidet. Tähelepanuväärne on, et R.K. selgituste (vaidlustuse lisa 2) kohaselt ei ole nende etteheidete osas tehtud ka maksuotsuseid.

Seoses Hankija tõendamata hinnanguga, et Surrestik OÜ või tema juhatuse liige oleks raskelt ja tahtlikult maksureegleid rikkunud, siis vandeadvokaat R.K. hinnangul ei saanud maksude tasumisega eksimine olla ilmne ei Surrestik OÜ ega tema juhatuse liikme jaoks. Niisiis, isegi, kui selgub, et ettevõtja on maksukohustust rikkunud, ei saa sellest automaatselt järeldada tahtlikku maksukohustuse rikkumist.

5.7. RHS § 97 lg 1 tugineb direktiivi 2014/24 artikli 57 „Kõrvaldamise alused“ p-le 6, mis sätestab: *„Iga ettevõtja, kes on mõnes lõigetes 1 ja 4 osutatud olukorras, võib esitada tõendeid selle kohta, et tema poolt võetud meetmed on piisavad tõendamaks tema usaldusväärst, olenemata vastava kõrvaldamise aluste olemasolust. Kui selliseid tõendeid peetakse piisavateks, siis ei kõrvaldata asjaomast ettevõtjat hankemenetlusest.“*

Selleks peab ettevõtja tõendama, et on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist kuriteo või väärteoga põhjustatud mis tahes kahju eest, selgitanud põhjalikult asjaolusid, tehes uurimisorganitega aktiivset koostööd, ning võtnud konkreetseid tehnilisi ning organisatsiooni ja töötajatega seotud meetmeid, mis võimaldavad vältida edasisi kuritegusid või väärtegusid. Ettevõtja võetud meetmete hindamisel võetakse arvesse kuriteo või väärteo raskust ja konkreetseid asjaolusid.

Selles kontekstis on oluline, et kuigi Surrestik OÜ ei nõustu Maksu- ja Tolliameti seisukohtade ja etteheidetega, otsustas ettevõtja juhatuse liige hoiustada Maksu- ja Tolliameti nõutud summasid ettevõtte ettemaksukontol Maksu- ja Tolliametis (vt maksunõustaja selgitusi, lisa 1). Seega, kui kohus peaks siiski nõustuma Maksu- ja Tolliametiga ja võtab seisukoha, et Surrestik OÜ on kasvõi osaliselt maksukohustust rikkunud, on ettevõtja juba ette võtnud kohaseid meetmeid tagamaks, et ka negatiivse tulemuse korral ei eksisteeriks riski, et Surrestik OÜ maksusummad jääksid riigile tasumata. Nii ei ole ettevõtja mitte saanud eelist (nagu Hankija enda otsuses ebaõigesti väidab), vaid vastupidi hoiab tegelikkuses oma raha juba aastaid Maksu- ja Tolliameti kontol kinni. Seda peaks igal juhul lugema piisavaks meetmeks, mis taastab Surrestik OÜ ja tema juhatuse liikme usaldusväärset Hankija silmis, misjuhul pole ettevõtja kõrvaldamine põhjendatud.

Surrestik OÜ juhatuse on põhjalikult tekkinud olukorda analüüsinud ja võtnud kasutusele ka muid heastamismeetmeid, et antud situatsioon Maksu- ja Tolliametiga enam tulevikus ei korduks. Esiteks on ettevõtja välja vahetanud enda raamatupidaja, eesmärgiga saada edaspidi kvaliteetsemat teenust. Teiseks, kohe kui selgus Maksu- ja Tolliameti seisukoht, et ettevõtja ei tohiks tellida teenuseid oma töötajatele kuuluvatelt äriühingutelt, lõpetas ettevõtja need lepingud sellisel kujul ära. Seega ei ole ettevõtte viimased 3 aastat seda praktikat jätkanud.

Seejuures on Surrestik OÜ kajastanud erimeelsusi Maksu- ja Tolliametiga ausalt enda majandusaasta aruannetes. Kuigi Hankija lähtus otsuse tegemisel 2024. aasta majandusaasta aruandest, siis see informatsioon oli olemas ka 2022 ja 2023. aasta majandusaasta aruannetes (vaidlustuse lisa 3). Vaatamata sellele, et informatsioon Surrestik OÜ erimeelsustest Maksu- ja Tolliametiga olid avalikult kättesaadav juba paari aasta eest, on Hankija ise jätkanud Surrestik OÜ-lt asjade ostmist ja teenuste tellimist, samas kui vaidlustaja osas on võtnud ootamatu seisukoha, et Vaidlustaja ei ole usaldusväärne tulenevalt Surrestik OÜ-le Maksu- ja Tolliameti poolt etteheidetavate maksurikkumiste tõttu.

5.8. RHS § 95 lg 5 kohaselt kohaldatakse RHS § 95 lg 4 p-e 2–11 Hankemenetlustes, mis on alanud kolme aasta jooksul lg-s 4 nimetatud teo toimepanemisest või aluse esinemisest arvates. Seega kõrvaldamise aluse kohaldamist ei saa kaaluda juhul, kui väidetavast rikkumisest on möödunud rohkem kui kolm aastat.

Vaidlustaja taotles dünaamilise hankesüsteemiga liitumist 09.12.2024. Hankija otsusest nähtub, et otsuse tegemise aluseks on maksukohustuse väidetav rikkumine perioodil 2018. a veebruar – 2021. a detsember.

Kuivõrd RHS-i kohaselt ei saaks otsuses viidatud kõrvaldamise aluse esinemine kaasa tuua Vaidlustaja Hankemenetlusest kõrvaldamist nende rikkumiste osas, mis leidsid aset 3 aasta jooksul enne seda, saanuks Hankija otsus seega puudutada üksnes rikkumisi, mis on toime pandud 2021. aasta detsembris. Enne 2021. aasta detsembrit toime pandud tegudest oleks möödas juba enam kui 3 aastat, mistõttu ei saaks Hankija nende tegudele hinnangut anda ja Vaidlustajat nende eest RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel kõrvaldada.

Arvestades vaadeldavat perioodi (36 kuud) oleks võimalik maksukohustuse rikkumine, millele Hankija seega tugineda saaks vaid ühekuuline periood. Varasematele väidetavatele rikkumistele Hankija toetuda ei saaks.

5.9. RHS § 3 p-is 1 sätestatud riigihanke korraldamise üldpõhimõtte kohaselt tuleb Hankijal tegutseda läbipaistvalt, kontrollitavalt ja proportsionaalselt. Olukorras, kus Hankija tuletas Vaidlustaja kõrvaldamise aluse ootamatult teisele ettevõtjale (Surrestik OÜ) etteheidetavate tegude alusel, ei saa Vaidlustajale ette heita, et ta ei esitanud juba koos taotlusega Hankijale informatsiooni selle kohta, et ta on võtnud meetmeid, mis välistavad Hankija kahtluse Vaidlustaja usaldusväärsuse osas.

Sellises olukorras oleks Hankija pidanud andma Vaidlustajale võimaluse esitada vajalikud tõendid heastamismeetmete kohta Hankija päringu peale, mille alusel Hankija oleks saanud teha otsuse RHS § 97 kohaldamise või kohaldamata jätmise kohta. Siis oleks Hankija saanud kaaluda Vaidlustaja kõrvaldamist või kõrvaldamata jätmist ning veenduda, kas Vaidlustaja on RHS § 97 alusel enda usaldusväärsuse taastanud. Üksnes asjaolude selgitamine võimaldab Hankijal teha pakkuja usaldusväärsuse hindamisel informeeritud kaalutusotsuse.

Täna ei ole Hankija hinnanud Vaidlustaja usaldusväärsust selle asjaolu valguses ega langetanud ka vastavat otsust. Nende asjaolude kaalumata jätmine ja RHS § 97 ning vastavate RHAD sätete kohaldamata jätmine on aga oluline kaalutusviga. Seega tuleb Hankija otsust pidada põhjendamatuks ja kontrollimatuks ning ka RHS § 3 p-ga 1 vastuolus olevaks.

5.10. Vaidlustaja täiendavad seisukohad.

5.10.1. Selle asemel, et pöörduda Vaidlustaja poole selgitustaotlusega, selgitab Hankija, et uuriv ajakirjandus on tasemel ning heidab Vaidlustajale ette, et selle juhatuse liige pole ajakirjanike vastu nõudeid esitanud (mis justkui peaks nähtavasti tõestama, et meedias avaldatu on tõene). Hooletuse tuvastamine ei saa piirduda sellega, et keegi (nt ajakirjanik või maksuametnik) on isikule meedia vahendusel midagi ette heitnud.

Jättes Vaidlustaja kõrvaldamisel teadlikult tegelikud asjaolud välja selgitamata, rikkus Hankija ühemõtteliselt tal lasuvat hoolsuskohustust.

5.10.2. Hankija järelalus, et Vaidlustaja ei ole olnud aus riigiga suhtlemisel, ei vasta tõele. Hankija järelalus, et ta ei saa olla kindel, et Vaidlustaja kinnitused täita lepinguid, on korrektsed, on meelevaldne ja täiesti vastuolus tegelike asjaoludega.

Hankija meelevaldne järelalus, et kui ettevõtja ei maksa vabatahtlikult enne asjaolude selgumist rohkem makse olukorras, kus Maksu- ja Tolliamet on asunud kaheldavale ja Vaidlustaja hinnangul ebaõigele seisukohale Surrestik OÜ maksukohustuse osas, ei tähenda, et ettevõtja ei oleks aus riigiga suhtlemisel. Vastupidi. Surrestik OÜ ei ole kõrvale hoidnud ühestki menetlusest ning kui erimeelsused tõusetusid, esitas ettevõtte kohta ka avaliku informatsiooni enda 2022. aasta majandusaasta aruandes. Seejuures, hoiustas Surrestik OÜ raha Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontol peasjalikult tagamaks, et võimalik rikkumine saaks igal juhul heastatud.

5.10.3. Riigihangete registri andmetel on Bristol Trust OÜ (praegu Surrestik OÜ) viimase 10 aasta jooksul ainuüksi Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele täitnud 152 riigihankelepingut (seisukohtade Lisa 1). Seejuures, kõik need lepingud on täidetud korrektselt, st registrist ei nähtu ainsatki rikkumist. Ligi 40 lepingut on sõlmitud viimase kolme aasta jooksul ehk pärast seda, kui ilmus esimene Surrestik OÜ-d kahjustav artikkel. Kuivõrd ettevõtjale heideti ette rikkumisi perioodil 2018. a veebruar – 2021. a detsember, saab järelalada, et ettevõtja käitumine riigihankelepingute täitmisel on olnud laitmatu nii enne Maksu- ja Tolliameti poolt etteheidetud perioodi, kui ka pärast seda. Seega pole Hankijal asjaolusid kaalumata põhjust olla veendunud, et ta ei saa usaldada Vaidlustajat lepingute täitmisel.

Ka Vaidlustaja on eelmise aasta lõpus täitnud mitmeid riigihankelepinguid, sealhulgas Politsei- ja Piirivalveametile. Kõik samuti ilma ühegi rikkumiseta. Arvestades, et ei Surrestik OÜ ega ka Vaidlustaja ei ole andnud vähimatki põhjust kahelda selles, et nad täidavad ka edasi enda lepinguid korrektselt, on kahtlemata põhjendamatud Hankija üles visatud kahtlus, et Vaidlustaja kinnitused lepinguid täita ei pruugi olla korrektsed.

5.10.4. Hankija arusaam, et Vaidlustajaga lepingu sõlmimine seab ohtu Hankija usaldusväärsuse, ei ole samuti millegagi põhjendatud. Tähelepanuväärne on, et kuigi Hankija on Strobil OÜ (Vaidlustaja) käesolevast Riigihankest kõrvaldanud, siis Surrestik OÜ-d Hankija sellest samast riigihankest sarnastel kaalutlustel kõrvaldanud ei ole. Arusaamatu on, miks mõjutab Vaidlustajaga lepingu täitmine Hankija usaldusväärsust, samas kui Surrestik OÜ lepingupartnerina Hankijale probleeme ei valmista. Seejuures on Hankija otsus vastuolus ka pakkujate võrdse kohtlemise reeglitega.

Selgusetuks jääb ka see, miks peab Hankija Vaidlustajat ebausaldusväärseks just Riigihankes, samas kui teistes sama Hankija korraldatud riigihangetes Vaidlustajat kõrvaldatud ei ole. Pigem näitab hoopis Hankija tegevus Vaidlustaja kõrvaldamisel, et Hankija ei taganud

käesolevas menetluses Vaidlustajale läbipaistvat ja ausat menetlust, vaid kõrvaldas Vaidlustaja oma suvaotsuse alusel, samas kui jätkab samaaegselt koostööd Surrestik OÜ-ga.

5.10.5. Vaidlustaja vaidleb vastu Hankija väitele, et tal ei ole olnud võimalik varasemalt vaidluse all olevate rikkumiste alusel otsuseid teha, kuivõrd ta ei olnud Surrestik OÜ-le etteheidetavatest rikkumistest väidetavalt teadlik enne 2024. aasta sügist, kui meedias sellest kirjutati. Tegelikult kajastati Maksu- ja Tolliameti etteheiteid Bristol Trust OÜ suhtes juba 15.09.2022. Seega on Hankija sellekohased väited ebaõiged.

5.11. Vaidlustaja täiendav seisukoht.

5.11.1. Hankija 11.02.2025 seisukohas selgitatakse ebaõigesti, et ajalehes avaldatud artikli alusel on täiesti põhjendatud taotlejaid menetlusest kõrvaldada, jätmata seejuures tegelikud asjaolud välja selgitamata. See ongi aga antud juhul kaasa toonud õigusvastase otsuse. Vaidlustaja toob selle kohta konkreetse näite. Artiklis esitatud informatsioon ei vasta tõele.

Antud juhul tingis menetluste algatamise Bristol Trust OÜ suhtes valekaebuste esitamine. Ajakirjanik aga ei ole viitsinud süüvida tegelikesse asjaoludesse.

Asjaolu, et prokuratuur arestis teatud summa, vastab tõele, kuid just Vaidlustaja oli see, kes taotles viidatud summade kandmist Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontole. Hankija järeldus, et Vaidlustaja on seetõttu ebausaldusväärne, et ta selle asjaolu välja tõi, kui meetme, mis tagab igal juhul riigile vaidluse all oleva raha saamise, ei ole õiguspärane kaalutlus.

5.11.2. Hankija seisukoht, et ta on Vaidlustaja raske ametialase rikkumise üle otsustamisel lähtunud Euroopa Kohtu otsusest, ei vasta tõele. Euroopa Kohtu praktika ei toeta Hankija seisukohta, et ta võib meelevaldselt kõrvaldada menetlusest ettevõtjaid ja teha suvaotsuse alusel järeldusi ettevõtte juhatuse liikme hoolsuskohustuse rikkumise kohta. Antud juhul ei eksisteeri Hankija kirjeldatud olukorda, kus juhatuse liige oleks teinud ettevõttele hoolsuskohustuse rikkumisega kahju. Hankija väide, et juhatuse liige ei olnud hoolsuskohustuse rikkumise tõttu teadlik Maksu- ja Tolliameti muutunud praktikast, on ümber lükatav vaidlustuse lisas esitatud vandeadvokaatide selgitustega, millest nähtus üheselt, et Surrestik OÜ-le etteheidetavate koostöölepingute osas ei olnud tol hetkel ega ka praegu selget praktikat.

5.11.3. Äripäeva 03.12.2024 artiklis kinnitas Hankija ise A.P.-le kuuluvate ettevõtja restruktureerimise osas, mida käesolevaga Vaidlustajale ette heidab, et see on seadusega lubatud tegevus: „*Ka RKIKist öeldakse, et äriseadustik lubab uusi ettevõtteid luua ning ühtlasi õigusi ja kohustusi üle anda. Nende tehingute õiguspärasust hindavad selleks pädevad asutused, lisab amet. RKIK nendib, et Bristol suhtes käivad tõesti praegu kriminaalasjad, ent oma vastuses lisab amet, et ei anna sellele hinnanguid, vaid saab lähtuda kriminaalasja tulemustest. /.../ Ettevõtja kriminaalkorras karistamisel on RKIK'il võimalik lepingud üles öelda*“. Sellest nähtub, et Hankija oli ka varasemalt teadlik Surrestik OÜ suhtes tehtud etteheidetest, kuid leidis (õigesti), et ta pole pädev selle osas hinnanguid andma.

Seejuures, kui Vaidlustaja esitas 21.11.2024 Hankija õigusvaldkonna juhile teate, et seoses jagunemisega on vajalik lepingute muutmine, ei tekitanud see mingisugust probleemi. Olemasolevad lepingud muudeti ja neid täidab Vaidlustaja edasi. Mingisugusest usalduse

kaotusest ei ole seejuures juttu, sest ettevõtte saab igapäevaselt Hankijalt teateid uute pakkumuste esitamiseks.

Eelneva valguses on kummastav Hankija väidetav õigusvastane otsus, et ta ei sõlmi A.P.-le kuuluvate ettevõtjatega lepinguid. Hankija väidab, et ta ei ole ühegi A.P.-le kuuluva ettevõtjaga uusi lepinguid sõlminud ning viitab, et sõlmis viimati lepingu 15.11.2024.

6. Hankija, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus, vaidleb vaidlustusele vastu.

6.1. 29.11.2024 ilmus Õhtulehes artikkel „Kas riik ja vend saavad tunga? Maksupettuses kahtlustatav relvakaupmees sopotab firma tühjaks“, mis kirjeldas Vaidlustaja juhatuse liikmega seotud erinevaid menetlusi.

03.12.2024 ilmus Äripäevas artikkel „Riigilt miljoneid saanud relvaärimees viis varad uude ettevõttesse“

Hankija kõrvaldas Vaidlustaja RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel, kuna Vaidlustaja juhatuse liige on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu ja see muudab tema aususe küsitavaks (vastuse lisa 2).

6.2. Hankija kõrvaldas Vaidlustaja, kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu ja see muudab tema aususe küsitavaks. Seega esines Vaidlustajal kõrvaldamise aluse kõik eeldused:

- 1) Vaidlustaja on eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu;
- 2) see eksimus on raske;
- 3) see raske eksimus muudab Vaidlustaja aususe küsitavaks.

Hankekomisjoni protokollis on välja toonud kaalutlused, kuidas Vaidlustaja juhatuse liikme käitumine maksuotsuste tegemisel on käsitletav raske eksimusena ametialase käitumisreeglite vastu ja muudab Vaidlustaja aususe küsitavaks. Hankija on oma kaalutusotsust piisavalt põhjendanud ja tõendanud (p-s 2.2), Vaidlustaja on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu (p-s 2.3), tema eksimus muudab tema aususe küsitavaks (p-s 2.4), tema rikkumise arvestamine kõrvaldamisel on kooskõlas RHS § 95 lg-ga 5 (ps 2.5), ta ei ole oma rikkumist heastanud (p-s 2.7).

6.3. RHS § 96 lg 4 kohaselt RHS § 96 lg-s 2 nimetatata või RHS § 95 lg 1 p-s 4 nimetatud kõrvaldamise aluseid võib Hankija kohaldada, kui ta suudab mis tahes viisil tõendada taotleja kõrvaldamise aluste olemasolu. Seega võib tõendiks olla meedias esitatud info, äriregistrist ja muudest allikatest leitud informatsioon.

Seda, et Hankija ei ole kohustatud ootama süüdimõistva kohtuotsuse saabumist, on kinnitanud ka Euroopa Kohus kohtulahendis nr C-465/11 p-s 28 - eksimus ei pea olema olnud tuvastatud jõustunud kohtuotsusega.

Hankija hinnangul on uuriva ajakirjanduse poolt avaldatud artiklid usaldusväärsed allikad, millest hankija võib oma kaalutusõiguse tegemisel lähtuda. Uuriv ajakirjandus on Eestis vaba ja heal tasemel, seega sellistest allikatest kogutud info on hankijal kaalutusõiguse tegemisel kasutatav.

Hankija kontrollis meedias esitatud fakte niivõrd, kuivõrd Hankijal selleks võimalus oli, näiteks uuris täiendavalt Vaidlustaja juhatuse liikmega seotud majandusaasta aruandeid. Nii nagu võttis Hankija arvesse uuriva ajakirjanduse poolt esitatut, võttis Hankija arvesse ka Vaidlustaja juhatuse liikme poolt meedia vahendusel esitatud seisukohti. Seega tegi Hankija endast kõik, et teha põhjendatud ja kaalutletud otsus. On oluline välja tuua, et Hankijale teadaolevalt ei ole Vaidlustaja juhatuse liige avaldatud artiklite osas oma õiguskaitsevahendeid kasutanud, näiteks ebaõigete faktiväidete ümberlükkamise nõude esitamise kaudu.

Vaidlustaja on kirjeldanud kõiki kolme episoodi, milles Vaidlustaja juhatuse liikmele etteheiteid on tehtud ja millest Hankija on oma kaalutusotsuse tegemisel lähtunud. Ainsaks erinevuseks on see, et Hankija ei nõustu Vaidlustaja hinnanguga nimetatud asjaoludele nagu ka Vaidlustaja enda poolt esitatud kahe advokaadi õigusliku hinnanguga. Ühelt poolt ei ole advokaadid ilmselgelt neutraalsed eksperdid ja teiselt poolt keskenduvad õigusliku hinnangu andmisel Maksu- ja Tolliameti ja kriminaalmenetluses esitletud tõendamiskoormisele, kuigi tegemist on riigihankes tehtud kaalutusotsusega, kus tõendamiskoormis on erinev.

Seega Hankija on käitunud korrektselt, kui tal tekkis kahtlus tulenevalt meedias avaldatud artiklites olevast informatsioonist, sh Äripäevas 03.12.2024 ilmunud artiklist „Riigilt miljoneid saanud relvaäri viis varad uude ettevõttesse“ ja erinevate teabepäringute teel esitatud küsimuste kaudu, et Vaidlustaja juhatuse liige võib olla süüdi ametialaste käitumisreeglite olulises rikkumises.

Hankija uuris täiendavalt avalike allikaid ja leidis, et Vaidlustaja juhatuse liikme A.P. suhtes isiklikult ja talle kuuluva ettevõtja Surrestik OÜ suhtes, mille juhatuse liige A.P. jätkuvalt on, osas on käimas erinevad menetlused, mis puudutavad maksukohustuse väidetavaid rikkumisi perioodil 2018. a veebruar – 2021. a detsember. Surrestik OÜ 2023. aasta majandusaasta aruande kohaselt on menetluse raames Bristol Trust OÜ (uue nimega Surrestik OÜ) taotlenud menetluses välja toodud summa hoiustamise Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontol 915 143 euro väärtuses.

Seega, vastavalt Bristol Trust OÜ 2023. aasta majandusaasta aruandele, erinevatele avalikele allikatele, on A.P. osas tõendatud menetluse alustamine ja avalikult teada olevad faktid piisavad, et tõendada raske ametialase käitumisreegli rikkumist.

6.4. Euroopa Kohtu otsuses C-465/11 p-s 27 on leitud, et RHS § 95 lg 4 p 4 kohaldamisel hõlmab mõiste „eksimus kutse või ametialaste käitumisreeglite vastu“ igasugust süülist käitumist, mis mõjutab asjaomase juhatuse liikme usaldusväärsust, mitte ainult selle juhatuse liikme kutseala suhtes kehtivate kutse-eetika eeskirjade rikkumist kitsas tähenduses.

Siinjuures on oluline välja tuua, et oluline ei ole süülise tahtluse tuvastamine, vaid piisab ka teatava raskusastmega hooletuse tuvastamisest. Vaidlustaja ei ole ka oma vaidlustuses vastu vaieldnud, et maksealased rikkumised võiks olla käsitletavad eksimusena ametialaste käitumisreeglite vastu.

6.5. Hankija seisukohta, et Vaidlustaja poolt oma rahakasutuse ja maksude tasumisel tehtud eksimused on käsitletavad raske eksimusena ametialaste käitumisreeglite vastu toetab, et seadusandja on esitanud ettevõtja juhatuse liikmele mitmeid kohustusi, nt vastavalt äriseadustiku § 183 korraldab juhatus osaühingu raamatupidamist ja vastavalt äriseadustiku

§ 187 lg-le 1 peab juhatuse liige oma kohustusi täitma korraliku ettevõtja hoolsusega. TsÜS § 35 kohaselt peavad juriidilise isiku juhtorgani liikmed oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed.

Hankija ei ole kohustatud järgima Maksu-ja Tolliameti poolt läbi viidava menetluse reegleid ega ka samasuguses mahus läbi viima uurimismenetlust. Hankija saab lähtuda kaalutusotsuse tegemisel talle kättesaadavast informatsioonist, riigihangete seadusest ja teha sellest tulenev põhjendatud kaalutusotsus.

Hankija on lähtunud erinevates artiklites esitatule, näiteks Õhtulehes 29.11.2024 artiklis „Kas riik ja vend saavad tünga? Maksupettuses kahtlustatav relvakaupmees soputab firma tühjaks“ esitatule.

Hankija on kõiki faktilisi asjaolusid kogumis hinnanud ja leidnud, et ei ole eluliselt usutav, et ettevõtja juhatuse liige ei olnud teadlik ja oma tegevuses vähemalt raskelt hooletu, kui tema poolt juhitud ettevõtjas rahaliste vahenditega artiklis kirjeldatud tegevused on toimunud, sh võimalik maksukohustuse rikkumine 915 143 euro väärtuses, kuivõrd summa suurus ja periood näitab tegevuse süstemaatilisust. Seega hoolas juhatuse liige oleks pidanud vähemalt märkama selliste probleemide tekkimist ja sellele koheselt reageerima.

6.6. Hankija on oma otsuses kaalunud, kas eksimus muudab Vaidlustaja aususe küsitavaks ja leidnud, et Vaidlustaja juhatuse liikme rikkumine, sh ka Vaidlustaja juhatuse liikme käitumine kogu menetluse vältel on piisavad, et muuta Vaidlustaja usaldusväärsus küsitavaks.

Lepingulistest suhetes on oluline, et Hankijal on võimalik kindel olla teise osapoolle poolt antud kinnituste osas lepingut korrektselt täita, kuid olukorras, kus ettevõtja ei ole aus riigiga suhtlemisel, ehk siis Maksu- ja Tolliametiga, siis Hankija ei saa kindel olla, et Vaidlustaja kinnitused ka lepinguid täita on korrektsed. Ettevõtja, kes ei täida seaduses ette nähtud kohustusi, on võtnud teadliku riski, et tema usaldusväärsus saab kahjustada.

Siinjuures on oluline arvestada, et Hankija on kaitse-ja julgeolekuvaldkonnas tegutsev, kelle kliendiks on Kaitseministeeriumi valitsemisala erinevad asutused, sh Kaitsevägi. Seega on Hankija jaoks eriti oluline, et informatsiooni ja inimestega suhtlevad usaldusväärsed ja eesrindlikud ettevõtjad, tagamaks, et ei tekiks julgeolekuohtu.

Teisalt seab ebausaldusväärse ettevõtjaga lepingu sõlmimine ohtu RHS-i, riigi enda ja ka Hankija usaldusväärsuse, kuivõrd kõrvaldamise aluse enda eesmärk on tagada, et säiliks läbipaistev ja tervet konkurentsi toetav riigihangete läbiviimise viis. Hankija jaoks, nagu ka iga riigiasutuse jaoks, on eriti oluline, et maksude maksmisel järgitakse kõiki seadusi, kuivõrd Hankija ise riigihangete läbiviimisel on selle sama maksumaksja raha kasutaja. Seega on mõistetav ka avalikkuse hukkamõist, kui keegi, kes makse ise korrektselt ei tasu, soovib teiselt poolt maksumaksja raha arvelt kasu saada.

6.7. Kuigi rikkumise toimepanemise periood on kuni 2021. aastani, ehk siis kolm aastat on möödunud, siis tulenevalt asjaolust, et käimas on menetlus ja juhatuse liige ei ole rikkumisega seotud muudatusi teinud, on Hankija hinnangul põhjendatud rikkumist arvesse võtta ka pärast kolme aastast perioodi alates teo toimepanemisest.

Hankijal ei olnud võimalik selle rikkumise alusel otsuseid teha, kuivõrd Hankija ei olnud 2018. aasta rikkumistest 2021. aastal teadlik, seega ei ole põhjendatud ka kolmeaastast perioodi hakata lugema alates 2018. aastast, vaid sellest perioodist, kui Hankija sellest teada sai, so alates 2024. aasta sügisest, kui meedias sellest kirjutati ja Hankija käest selle kohta küsimusi esitati. Teistsugune kõrvaldamise aluste kohaldamise arvestus ei võimaldaks kõrvaldamise aluse eesmärki hankijal täita. Hankija esitatud käsitus on ka kooskõlas ka RHS § 95 lg-ga 5, mis ühe alternatiivina võimaldab arvesse võtta aluse esinemist ennast, mitte ainult teo toimepanemist.

6.8. Vaidlustaja ei ole kooskõlas RHS §-ga 97 rikkumist heastanud, kuivõrd ta ei ole oma süüd tunnistanud ja seega saanud asuda ka rikkumise tagajärjedega tegelema.

Vaidlustaja ei ole ka oma vaidlustuses usutavalt kirjeldanud, et on heastanud oma rikkumise. Hankija hinnangul ei ole Vaidlustaja vajalikke samme heastamiseks astunud, sest tema hetkel esitatud vastusest ei nähtu, et ta oleks süüteoga põhjustatud kahju hüvitanud ega vastavat kohustust võtnud, ei nähtu ka, et ta oleks teinud aktiivset koostööd uurimisasutusega olukorra lõpetamiseks (uurimine on kestnud hetkeks aastaid), ega ei ole Vaidlustaja ka olnud valmis teo asjaolusid põhjalikult selgitama.

Hankija hindas, et heastamise osas lisaküsimuste küsimine ei olnud otsuse tegemisel vajalik ega ei oleks tulemust andnud. Vaidlustaja poolt esitatud vaidlustuses esitatu kinnitab seda.

Vaidlustaja poolt esitatud kahe advokaadi hinnangud ei selgita tekkinud olukorda, kuivõrd mitmeid olulisi asjaolusid, mis on avalikes allikates välja toodud, ei ole nimetatud. Rõhutatud on, et kui rikkumine on toimunud, siis ei ole tehtud seda tahtlikult, mis on iseenesest õiguslik hinnang, mitte aga asjaolude põhjalik selgitus.

6.9. Hankija täiendavad seisukohad.

6.9.1. Ajaleheartikkel täidab kõik nõutavad kriteeriumid ja on asjakohane (kirjeldab A.P. tegevusi), lubatav (puudub alus selle kõrvale jätmiseks) ja usaldusväärne (artiklis esitatut on Hankija täiendavalt kontrollinud, mh on artiklis tsiteeritud ringkonnaprokuröri).

Vaidlustaja ei ole suutnud artiklis esitatud väiteid ümber lükata, vaid vastupidiselt, on kinnitanud nende õigsust, seega on Vaidlustaja oma seisukohtadega ise kinnitanud tõendi usaldusväärsust.

Hankija on teinud omalt poolt kõik, et otsida täiendavaid tõendeid ja kontrollida esitatud asjaolude õigsust, sh on Hankija lähtunud äriregistri andmetest nii Strobil OÜ kui ka Surrestik OÜ osas (sh Surrestik OÜ majandusaasta aruannetest, jagunemise lepingust jm), teinud päringuid Maksu-ja Tolliametile. Mitmed päringud ja sealt saadud informatsioon on riigihangete registri vahendusel leitav. Hankija on kõiki tõendeid ja asjaolusid kogumis hinnanud ja selle tulemusel jõudnud otsuseni Vaidlustaja kõrvaldada.

6.9.2. Juhatuse liikmel on hoolsuskohustus oma ettevõtja ees, sh kohustus ettevõtjate vara sihtotstarbeliselt kasutada ettevõtjale tulu teenimise eesmärgil ja sealjuures hoiduda tegevustest, mis ettevõtet kahjustavad. Piisab teatava raskusastmega hooletuse tuvastamisest -Hankija lähtus Hankija Euroopa Kohtu otsusest C-465/11.

Riigikohtu 11.12.2019 otsuses haldusasjas 3-17-2235 (p-id) 13-15 toodud seisukohtadest on võimalik järeldada, et teadmatus maksude maksmisel rakendatavast praktikast või raamatupidaja poolt tehtud otsustest ei vabasta juhatuse liiget oma kohustuste täitmisest, sest juhatuse liikmel on kohustus ennast ettevõtte juhtimist puudutavaga kursis hoida.

6.9.3. Vastuseks Vaidlustaja väitele, et miks ei ole Hankija varasemalt Vaidlustajaga lepinguid lõpetanud, märgib Hankija, et mitmed asjaolud on muutunud võrreldes varasema olukorraga, näiteks Bristol Trust OÜ jagunemine, kus vahendid, mis on mõeldud võimalike nõuete tagamiseks Maksu- ja Tolliametile, on kõik väärtuslik vara edasi uude ühingusse tõstetud. Kuigi äritegevuses on tavapärane osaühingute jagunemine ja ühinemine, siis kogumis (sh, kuidas jagunemisel on vara jagatud), suurendab see Hankijas ebausaldusvärsust Vaidlustaja suhtes. Hankija ei saa enam kindel olla, et lepingu täitmisega tekkivate raskuste korral Vaidlustaja oma kohustused täidab, selle asemel on Vaidlustaja käitumine näidanud, et ta üritab neist kõrvale hoiduda.

6.9.4. Hankija ei ole hetkel ühegi A.P. -le kuuluva ettevõtjaga uusi lepinguid sõlminud, seda kinnitab Vaidlustaja enda poolt välja toodud lepingute loetelu (Vaidlustaja täiendava seisukoha lisa 1), kus on nähtav, et Hankija sõlmis Vaidlustajaga uue lepingu viimati 15.11.2024, ehk siis enne, kui ilmus Õhtulehes Hankija poolt nimetatud artikkel ja Hankija sai teada kõigist Vaidlustaja ümber toimuvatest asjaoludest.

6.9.5. Hankija ei olnud kohustatud nimetatud olukorras heastamise tõendamiseks Vaidlustaja poole pöörduma. Vaidlustaja ei olnud oma taotluses välja toonud, et on rikkumise heastanud, seda on ta ka vaidlustuses kinnitanud. Seega ei olnud Hankijal kohustust heastamise osas täiendavaid küsimusi küsida.

Vaidlustaja väide, et ta ei pidanud heastamist välja tooma, kuna Hankija otsused on varasemalt teistsugused olnud, ei ole piisav, sest Vaidlustaja on teadlik tema suhtes algatatud menetlustest ja peaks olema teadlik, et see mõjutab ka tema usaldusvärsust Hankijate ees.

VAIDLUSTUSKOMISJONI PÕHJENDUSED

7. Hankija on Vaidlustaja Strobil OÜ Riigihankest kõrvaldanud RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel ja põhjendanud seda otsust kokkuvõtlikult järgmiselt:

- 1) Hankijal tekkis kahtlus tulenevalt Äripäevas 03.12.2024 ilmunud artiklist ja erinevatest teabepäringutest Hankijale, et Strobil OÜ juhatuse liige võib olla süüdi ametialaste käitumisreeglite olulises rikkumises. Strobil OÜ juhatuse liikme A.P ja Surrestik OÜ, mille juhatuse liige A.P. on, osas on käimas menetlus, mis puudutab maksukohustuste väidetavat rikkumist perioodil 2018. a veebruar – 2021. a detsember. Surrestik OÜ 2023 majandusaasta aruande kohaselt on menetluses välja toodud summa 915 143 eurot hoiustatud Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontol;
- 2) Hankija hinnangul on maksukohustuste rikkumise korral tegemist raske ametialase käitumisreegli rikkumisega, mis muudab tema aususe küsitavaks. Hankija otsus Strobil OÜ kõrvaldada on kooskõlas RHS § 2 horisontaalsete üldpõhimõtetega, kuivõrd Hankija kasutab riigi poolt eraldatud vahendeid kooskõlas võrdse kohtlemise printsiipi, konkurentsi efektiivse ärakasutamise printsiipi kui ka sotsiaalseid kaalutlusi arvesse võttes. Kui Hankija sõlmib lepingu ettevõtjaga, kes on saanud eelise teiste ettevõtjate ees seaduse mittejärgimisel, siis on tegemist otsusega, mis horisontaalseid üldpõhimõtteid ei järgi;

- 3) Hankija ei ole kohustatud ootama süüdimõistva kohtuotsuse saabumist, sest tulenevalt Euroopa Kohtu lahendist C-465/11 (p 28) on Hankijal õigus tuvastada kutse- või ametialaste käitumisreeglite vastu eksimine mis tahes viisil, mida ta suudab tõendada;
- 4) võimalik maksukohustuse rikkumine 915 143 euro väärtuses on oluline, kuivõrd summa suurus ja periood näitab tegevuse süstemaatilisust;
- 5) vastavalt Bristol Trust OÜ 2023 majandusaasta aruandele on A.P. osas tõendatud menetluse alustamine ja avalikult teada olevad faktid on piisavad, et tõendada raske ametialase käitumisreegli rikkumine;
- 6) kuigi rikkumise periood on kuni 2021. aastal, ehk siis kolm aastat on möödunud, siis tulenevalt asjaolust, et käimas on menetlus, on Hankija hinnangul põhjendatud rikkumist arvesse võtta ka pärast kolme aastast perioodi;
- 7) Strobil OÜ ei ole kooskõlas RHS §-ga 97 rikkumist heastanud, kuivõrd ta ei ole oma süüd tunnistanud.

Vaidlustaja leiab mh, et:

- 1) meedias avaldatud Maksu- ja Tolliameti etteheited Surrestik OÜ või Vaidlustaja juhatuse liikme suhtes ei tähenda automaatselt seda, et Vaidlustaja tuleks kõrvaldada;
- 2) ära ei ole näidatud, milles seisneb Vaidlustaja (mitte Surrestik OÜ) väidetav raske ametialase käitumisreegli rikkumine;
- 3) Hankija otsusest ei nähtu, kuidas muudavad Surrestik OÜ erimeelsused Maksu- ja Tolliametiga küsitavaks Vaidlustaja aususe;
- 4) Hankija eeldas meelevaldselt, et see võimalik maksukohustuse rikkumine on automaatselt tema juhatuse liikme kaudu üle kantav Vaidlustajale;
- 5) Hankija pole kaalunud, kas need Vaidlustaja juhatuse liikmele meedia vahendusel tehtud etteheited on üldse üle kantavad Vaidlustajale ning kuidas mõjutavad need etteheited Vaidlustaja usaldusväärset käesolevas Riigihankes lepingupartnerina;
- 6) kuivõrd RHS-i kohaselt ei saaks otsuses viidatud kõrvaldamise aluse esinemine kaasa tuua Vaidlustaja hankemenetlusest kõrvaldamist nende rikkumiste osas, mis leidsid aset 3 aasta jooksul enne seda, saanuks Hankija otsus seega puudutada üksnes rikkumisi, mis on toime pandud 2021. aasta detsembris. Enne 2021. aasta detsembrit toime pandud tegudest oleks möödas juba enam kui 3 aastat, mistõttu ei saaks Hankija nendele tegudele hinnangut anda ja Vaidlustajat nende eest RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel kõrvaldada;
- 7) Vaidlustajale ei saa ette heita, et ta ei esitanud juba koos taotlusega Hankijale informatsiooni selle kohta, et ta on võtnud meetmeid, mis välistavad Hankija kahtluse Vaidlustaja usaldusväärsuse osas.

8. Äriregistri andmetele:

- 1) 18.11.2024 Bristol Trust OÜ jagunes eraldumise teel, mille käigus asutati Strobil OÜ;
- 2) alates 25.11.2024 on Bristol Trust OÜ uueks ärinimeks Surrestik OÜ;
- 3) Strobil OÜ ja Surrestik OÜ juhatuse liige on A.P.

Vaidlust menetlusosaliste vahel ei ole selles, et Surrestik OÜ ja tema juhatuse liikme A.P. osas on algatatud ja käimas menetlus seonduvalt maksude tasumisega (on teada kolm episoodi, mida menetletakse) ja selles, et Surrestik OÜ 2023 majandusaasta aruande kohaselt on selle menetlusega seotud summa 915 143 eurot hoiustatud Maksu- ja Tolliameti ettemaksukontol.

9. Hankija on otsustanud kõrvaldada Riigihankest Vaidlustaja, sest teise äriühingu Surrestik

OÜ ja tema juhatuse liikmega seonduvalt on käimas menetlus seoses maksukohustuste väidetava rikkumisega perioodil 2018. a veebruar – 2021. a detsember. See menetlus pole seotud Vaidlustajaga - Vaidlustaja Riigihankest kõrvaldamise põhjendus on see, et Vaidlustaja juhatuse liige on teise äriühingu juhatuse liikmena seotud maksukohustuse väidetava rikkumise menetlusega.

Kuigi Vaidlustaja on oma seisukohtades viidanud sellele, et Hankija ei ole selgitanud, milles seisneb Vaidlustaja (mitte Surrestik OÜ) väidetav raske ametialase käitumisreegli rikkumine ja sellele, et teise äriühingu võimalik maksukohustuse rikkumine ei saaks automaatselt tema juhatuse liikme kaudu olla üle kantav Vaidlustajale, ei ole Hankija pidanud vajalikuks neid teemasid oma vastustes analüüsida.

10. RHS § 95 lg 4 p 4 kohaselt hankija võib kõrvaldada hankemenetlusest pakkuja või taotleja, kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu ja see muudab tema aususe küsitavaks.

Seega kõrvaldamise alus võiks esineda pakkuja/taotleja suhtes juhul, kui:

- pakkuja/taotleja on eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu;
- see eksimus on raske;
- see raske eksimus muudab pakkuja/taotleja austuse küsitavaks.

RHS § 95 lg 4 p-ist 4 tuleneb selgelt, et kõrvaldada saab pakkujat või taotlejat, kes ise on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu. Käesoleval juhul pole Vaidlustaja osaline Surrestik OÜ ja tema juhatuse liikmega seotud menetlustes seoses maksukohustuste väidetava rikkumisega. Asjaolu, et Surrestik OÜ juhatuse liige on Vaidlustaja juhatuse liige, ei tähenda, et need rikkumised, mida menetletakse, on ühtlasi ka Vaidlustaja rikkumised, Vaidlustaja juhatuse liikme kaudu üle kantavad Vaidlustajale.

Seega RHS § 95 lg 4 p 4 on õiguslikuks aluseks kõrvaldada pakkuja või taotleja siis, kui ta ise on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel kõrvaldamise faktiline koosseis pole täidetud siis, kui pakkuja/taotleja juhatuse liige on Hankija hinnangul raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu.

11. RHS § 95 lg-tes 1 ja 4 toodud pakkuja/taotleja kõrvaldamise alustest tuleneb selgelt see, millised kõrvaldamise alused on seotud ka haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liikme, prokuristi või muud isikuga, kellel on volitus seda ettevõtjat esindada - RHS § 95 lg 1 p-id 1, 2 ja 3 ning lg 4 p 11.

RHS § 95 lg 4 p-i 11 kohaselt *hankija võib kõrvaldada hankemenetlusest pakkuja või taotleja, keda või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liiget või muud seaduslikku esindajat on karistatud maksualaste süütegude eest.*

See kõrvaldamise alus ei tulene direktiividest, Eesti seadusandja on pidanud vajalikuks RHS-is selline alus sätestada. Käimasolev menetlus seoses maksukohustuste väidetava rikkumisega ei anna alust asuda seisukohale, et Hankija on Vaidlustaja Riigihankest kõrvaldamisel lähtunud ebaõigest õiguslikust alusest, sest vaidlustusmenetluses pole esitatud ühegi dokumenti selle kohta, et Vaidlustaja juhatuse liiget on karistatud maksualaste süütegude eest.

12. Hankija on viidanud Euroopa Kohtu otsuse C-465/11 p-ile 27. Otsuse p 27 on sõnastatud

järgmiselt: „[---] hõlmab mõiste „eksimus kutse- või ametialaste käitumisreeglite vastu” igasugust süülist käitumist, mis mõjutab asjaomase ettevõtja usaldusväärust, mitte ainult selle ettevõtja kutseala suhtes kehtivate kutse-eetika eeskirjade rikkumist kitsas tähenduses, mille tuvastab selle kutsetegevuse üle järelevalvet teostav organ või mis tuvastatakse jõustunud kohtuotsusega.“

Euroopa Kohus on selles viidatud otsuses rääkinud ettevõtja, mitte juhatuse liikme, usaldusväärsest. Hankija on ekslikult asendanud sõna *ettevõtja* sõnadega *juhatuse liige*.

13. Vaidlustuskomisjon on seisukohal, et Hankija ei saanud Vaidlustajat kõrvaldada Riigihankest RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel, mistõttu ei ole vajalik võtta seisukohta selles, kas RHS § 95 lg 5 on täidetud ja kas Hankija kaalutlused Vaidlustaja kõrvaldamiseks RHS § 95 lg 4 p-i 4 alusel on asjakohased.

Tulenevalt eespooltoodust tunnistab vaidlustuskomisjon kehtetuks Hankija otsuse kõrvaldada Vaidlustaja Riigihankest RHS § 95 lg 4 p 4 alusel.

14. Vaidlustusmenetluse kulud

Kuna vaidlustusmenetlus lõpeb RHS § 197 lg 1 p-i 5 alusel vaidlustuse täieliku rahuldamisega, kuuluvad vaidlustusmenetluse kulude osas kohaldamisele RHS § 198 lg 1.

14.1. RHS § 198 lg 1 alusel kuulub Hankijalt Vaidlustaja kasuks välja mõistmisele vaidlustuse esitamiseks tasutud riigilõiv 1280 eurot.

14.2. Vaidlustaja on esitanud tähtaegselt järgmised taotlused lepingulise esindaja kulude väljamõistmiseks:

- 06.02.2025 – 4510 eurot käibemaksuta, 22 tunni õigusabi osutamise eest tunnitasega 205 eurot käibemaksuta;
- 11.02.2025 – 1025 eurot käibemaksuta, 5 tunni õigusabi osutamise eest tunnitasega 205 eurot käibemaksuta.

Lepingulise esindaja kulude vajalikkuse ja põhjendatuse hindamisel võtab vaidlustuskomisjon arvesse läbitöötamist vajavate materjalide mahukust, vaidlusaluste küsimuste keerukust, samuti menetluse kestust ja seda, et väljamõistetavad esindaja kulud ei tohiks tervikuna olla vaidlustusasja iseloomu ja tähtsust arvestades ilmselgelt ülepaisutatud.

Vaidlustuskomisjon leiab, et Vaidlustaja lepingulise esindaja kulud on mõnevõrra ülepaisutatud. Vaidlustuskomisjoni hinnangul on vajalikud ja põhjendatud Vaidlustaja lepingulise esindaja kulud kokku 3075 eurot käibemaksuta (15 töötunni õigusabi osutamise eest, tunnitasega 205 eurot käibemaksuta), mis tuleb Hankijalt Vaidlustaja kasuks välja mõista

14.3. Hankija kulud vaidlustusmenetluses jäävad ta enda kanda.

allkirjastatud digitaalselt)

Ulvi Reimets